

PRENSES MONONOKE’NİN İŞİTSEL VE GÖRSEL NİTELİKLİ GÖSTERGELERE GÖRE FİLMSEL ÇÖZÜMLEMESİ*

Bahadır UÇAN

Yıldız Teknik Üniversitesi,

bucan@yildiz.edu.tr

ÖZET

Canlandırma sineması, yirminci yüzyılın başında ilk örneklerini vermeye başlamış ve teknolojiyle birlikte gelişim göstermiştir. Japonya canlandırma sinemasının en etkin ülkelerinden biri konumundadır. Bu çalışmada Hayao Miyazaki’nin önemli filmlerinden biri olan Prenses Mononoke filmi, işitsel nitelikli göstergelerden konuşma, müzik ve dipsese; görsel nitelikli göstergelerden ışık ve renge göre çözümlenecektir. Japon canlandırma sinemasının başarılı bir örneği olarak Prenses Mononoke, Japon kültürüne dair öğeler içermekle birlikte, insanların doğaya karşı tahrip edici tutumlarının da bir eleştirisini yapmaktadır.

Anahtar kelimeler: Prenses Mononoke, canlandırma sineması, işitsel nitelikli göstergeler, görsel nitelikli göstergeler, sanat

ABSTRACT

Animation is started to give its first examples with the beginning of the twentieth century and being developed with technology. Japan is one of the most effective countries on animation. In this study, Princess Mononoke as one of the most important films of Hayao Miyazaki, will be analyzed due to auditory indicators which are speech, music and background voice and due to visual indicators which are light and color. Princess Mononoke which is a succesful example of Japan animation, involves items of Japanese culture and it is also criticizing wild attitudes of people towards nature.

Key words: Princess Mononoke, animation, auditory indicators, visual indicators, art.

* Bu çalışma, “Düşünme Aracı Olarak Karikatür: Teknoloji Proje Üreticileri İçin Karikatür Tabanlı Uygulamalar” başlıklı yüksek lisans tez çalışmamın bir bölümünü içermektedir.

PRENSES MONONOKE’NİN İŞİTSEL VE GÖRSEL NİTELİKLİ
GÖSTERGELERE GÖRE FİLMSEL ÇÖZÜMLEMESİ
Bahadır UÇAN

FİLMİN ÖZETİ

Prenses Mononoke 1997 yılında gösterime giren, senaryosunu Hayao Miyazaki’nin yazdığı ve yönettiği bir Japon epik canlandırma filmidir. Film, Muromaki döneminde Japonya’da geçmektedir. (“Mononoke-hime (1997)”. 30.03.2013, http://www.imdb.com/title/tt0119698/?ref_=sr_1) Filmin ilk sahnelerinde, domuz-şeytan(tatari-gami) Nago, Emishi köyüne saldırmaktadır. Emishi’nin son prensi Ashitaka, köyü savunmayı başarır fakat Nago onu lanetler. Lanet, koyu kahverengi bir yara olarak koluna yayılır ve günden güne büyüyerek, Ashitaka’yı öldürecektir. Domuz-şeytan Nago, nefretin ve korkunun tanrısıdır, onu bu denli kızdırıp insanlara saldırmasını sağlayan şey, vücudundaki demir kuşundur. İnsanlar, demir madenlerini işlemek uğruna ormanları yakmışlar, karşılıklarına çıkan Nago’ya ise ateş etmişlerdir.

Köyün bilge kadını, Ashitaka’yı iyileştirecek şeyin doğuda Nago’nun geldiği topraklarda bulunabileceğini söyler ve Geyiklerin Tanrısı’ndan yardım alması gerektiğini öğütler. Ashitaka doğuya gezisi sırasında bir keşiş olan Jiko-bo ile tanışır. Jiko-bo, Geyiklerin Tanrısı’nın (Shishi-gami) “Ormanın Ruhü” olarak anıldığını, gündüzleri çok boynuzlu bir geyik, geceleri ise dev bir hayaletimsi yaratık (Daidarabotchi) olduğunu söyler.

Yakınlarda, Demir Kasabası’nın insanları Tatarabalılar bir kurt klanı tarafından saldırıya uğramıştır. Kurtların liderliğini kurt-tanrıça Moro yapmaktadır ve insan kızı San (Prenses Mononoke) ile birlikte savaşmaktadır. Ertesi gün, Ashitaka yolculuğu sırasında yaralı bir Tatarabalı görür. Tatarabalı, kurtların saldırısına uğrayanlardan biridir. Ashitaka yaralıyı taşır ve ormanın içlerine doğru yürürler. Büyülü bir orman onları karşılamaktadır. Ormanda, orman ruhunun perileriyle karşılaşılır. Periler, kısa, şeffaf ve hayaletimsi yapıdadırlar ve binlercesi bir arada yaşamaktadır.

Ashitaka, yaralı Tatarabalıdan, Tataraba’nın Leydi Eboushi tarafından inşa edilen bir kasaba olduğunu, demiri işlediklerini ve kaynaklar tükenince de ormanları kesip oradaki madenlere eriştiklerini öğrenir. Ashitaka, köylerine saldıran domuz-şeytanın Leydi Eboushi’nin kurşunu ile kızdırıldığını öğrenir. Tatarabalıların doğaya zarar vermesi, doğayı insanlara karşı kıskırtmış ve hayvanlar, insanlara düşman olmuşlardır. Yaralıyı Demir Kasabası’na teslim eden Ashitaka, Leydi Eboushi ile tanışır. Tatarabalılar Ashitaka’ya teşekkürlerini sunarlar.

Leydi Ebuoshi, San’ın yani Prenses Mononoke’nin kurtlar tarafından büyütüldüğünü ve insanlara karşı öfkeli olduğundan bahseder. Demir Kasabası, öldürülen erkeklerinin intikamını almak için San’e tuzak kurarlar. San’i kasabalarına çekerek öldürmeye karar verirler. Fakat Ashitaka, San ile birlikte kasabadan ayrılır ve kimseye zarar gelmemesini sağlar. Yarı baygın San uyanır ve Ashitaka’yı görür. San, kendisini kurt olarak görmekte fakat Ashitaka’yla tanıştıktan sonra ise insana dair özelliklerinin etkisi altına girmektedir. Ashitaka ile aralarında duygusal bir etkileşim doğar.

PRENSES MONONOKE’NİN İŞİTSEL VE GÖRSEL NİTELİKLİ GÖSTERGELERE GÖRE FİLMSEL ÇÖZÜMLEMESİ

Bahadır UÇAN

İnsanlar ile hayvanlar arasındaki kavgalar sürmektedir. Kurt klanı, yaban domuzları klanı ile birleşerek insanlara karşı savaş açarlar. İnsanların doğayı mahfeden tutumlarını ancak onları yok ederek önleyebileceklerini düşünürler. Okkoto, yaban domuzlarına liderlik etmektedir. Eboushi de savaşa hazırdır ve Geyiklerin Tanrısı’ını yani Orman Ruhü’nu öldürmeyi hedeflemektedir. Jiko-bo ise bir grup arkadaşıyla birlikte Geyiklerin Tanrısı’nın başını, Japon Hükümdarına sunmanın arzusu içindedir. Efsaneye göre, Geyiklerin Tanrısı’nın başına sahip olan ölümsüzlüğe kavuşur.

Savaşta, Okkoto bir kurşunla yaralanır. Kendilerini yaban domuzu kürkünün altında saklayan insanlar, hile ile Okkoto’nun yanında görünüp sonra onu alt etmeyi hedeflerler. Okkoto savaşçılarının yeniden canlandığını zanneder. San ise bunun insanların bir oyunu olduğunu anlatmaya çalışmaktadır. Jiko-bo, Geyiklerin Tanrısı’nı devasa hayalete yani Daidarabotchi’ye dönüşümü sırasında başından vurur ve Geyiklerin Tanrısı’nın başını metal bir kutuda saklar. Her tarafı koyu bir karanlık sarar ve ormanlar solmaya, Daidarabotchi önüne geleni yıkmaya başlar. Demir Kasabası’nda ise yalnızca kadınlar ve cüzamlılar kalmıştır. Kendilerini Daidarabotchi’ye karşı savunmak zorundadırlar. Ashitaka ile San ise Orman Ruhü’nün başını, Daidarabotchi’ye yani Orman Ruhü’na teslim etmek için birlikte hareket ederler. San insanlara duyduğu nefreti yenmeyi başarmış, doğada birlikte yer almaları gerektiğine inanmaya başlamıştır. Ashitaka ve San, Jiko-bo ve askerleriyle bir süre savaştıktan sonra başı ele geçirirler ve Orman Ruhü’na geri verirler. Orman yeniden yeşermeye başlar, son sahnede ise bir orman ruhu perisi görülür. Yok olan orman ruhu perileri yeniden canlanmaya başlamıştır.

İŞİTSEL NİTELİKLİ GÖSTERGELER

Konuşma

Konuşma, canlandırma sinemasının görsel-işitsel nitelikli bir sanat olduğu gerçeğini düşünürsek, canlandırma sineması için oldukça önemli bir öğedir. Sessiz sinemadan sesli sinemaya geçiş döneminde, sesin sinemadaki yeri tartışılmış fakat sonraki dönemlerde ve günümüzde, canlandırma sinemasında ses, sıkça kullanılmıştır ve kullanılmaktadır (Kılıç, 2003 : 44-46).

Konuşma canlandırma sinemasında üçe ayrılır. Bunlar, söyleşme, içinden konuşma ve öykülemedir (Özön, 1980: 92-93).

Filmde konuşmalara sıkça yer verilmiştir. Konuşmalar, oluşturulan atmosfere göre daha yüksek ya da daha alçak bir seviyede seyretmiştir. Coşkulu anlarda, savaş sahnelerinde karakterler birbirlerine seslenirken ya da iletişim halindeyken sesleri yükselmektedir.

PRENSES MONONOKE’NİN İŞİTSEL VE GÖRSEL NİTELİKLİ
GÖSTERGELERE GÖRE FİLMSEL ÇÖZÜMLEMESİ

Bahadır UÇAN

Film, öyküleme ile başlar. Altyazı ile antik çağlarda dağlarda Tanrılan ruhlarının yaşadığı, ormanda hayvanlar ve insanların uyum içinde yaşadığı fakat daha sonra ormanların hızla yok olmaya başladığı aktarılır. Filmin ilk sahnelerinde köye saldıran şeytani yaban domuzu, haykırış ve kükreyişleriyle etrafına korku salmaktadır. Yaban domuzunu zorlukla öldüren Ashitaka, çevresindekilere uzaklaşmasını emrederken sıkça yüksek sesle konuşmaktadır. Ortamdaki gerilim Ashitaka’nın sesindeki değişimlerle desteklenmektedir. Ashitaka’nın çadırda görüştüğü, kendi geleceği ve kulndaki yarası hakkında sorular sorduğu bilge kadın ise, sakın bir sesle konuşmakta, sesi onun bilge, kendinden emin kişiliği ile uyuşmaktadır. Başka bir sahnede, maymunlar ile kurt klonları arasında insanların karşısında ve yanında yer almak arasında bir çatışma çıktığında, maymunlar kurtlara taş atmaya başlamışlardır. Kurtlar ise haykırarak onları uzaklaştırmıştır. Kurtların öfkesi, sesleriyle betimlenmiştir. Bir başka sahnede, Demir Şehri’nin askerleri ile yaban domuzlarının savaşı sırasında ölen yaban domuzlarının altında ezilen Ashitaka’ya yardım etmek isteyen insanlar, “Hiyaa, Hiyaaa!” gibi nidalarla güçlü ve bir arada olduklarını göstermektedirler.

Leydi Eboushi’nin güçlü ve kendine güvenen tavrı, ses tonuyla da sağlanmaktadır. Yaralı eşinin Ashitaka tarafından kurtarılması sonrası, topalladığının farkına varan Demir Kasabası’ndaki köylü kadın, onu alaycı bir üslupla eleştirmekte, bu haliyle kendisine faydasının olmayacağını vurgulamakta ve kadının alaycı tutumu ses tonuna yansımaktadır. Yaban domuzlarının tanrısı Okkoto’nun, insanlardaki nefret ve acımasızlık karşısında şeytana dönüştüğü sahnelerde, tanrının etrafı kırmızımsı yaratıklarla sarılmıştır. Tanrının içindeki nefret, haykırışlarıyla desteklenmiştir. Okkoto, San’i içine almış, Ashitaka ise Okkoto’yu sakinleştirmek ve San’i bırakmaya ikna etmek için onunla konuşmaktadır. Okkoto her seferinde kükreyerek gücünü ve öfkesini belirtmektedir. Filmde konuşma türleri içinden en çok söyleşmeye, karakterlerin düşüncelerini izleyiciye aktarmak amacıyla da içinden konuşmalara yer verilmiştir.

KONUŞMA	VAR	YOK
Söyleşme	X	
İçinden Konuşma	X	
Öyküleme	X	

Tablo 1. İşitsel nitelikli göstergeler: Konuşma

PRENSES MONONOKE’NİN İŞİTSEL VE GÖRSEL NİTELİKLİ
GÖSTERGELERE GÖRE FİLMSEL ÇÖZÜMLEMESİ
Bahadır UÇAN

Müzik

Müzik filmlerde kullanılan en önemli ses öğelerinden biridir. Film müziği film için görüntülerle bir bütün oluşturmak amacıyla hazırlanır ve bunu gerçekleştirdiği oranda başarılı olur. Bu bütünlük, özellikle canlandırma sineması ve güldürülerde karşılaşılan, görüntünün müzikle betimlenmesidir.

Film müzikle kullanımları olan bir alandır. Film süresince görüntülerle birlikte giden, söyleşme ve dipseslerin yanında varlığını belli belirsiz duyurarak, görüntülerin etkinliğini arttıran destekleyici müziktir. Müzik ses bezemi yaratmakta da kullanılabilir. Örneğin bir yörenin müzik biçeminden, o yörede geçen bir filmde, bölgenin havasını vermek için yararlanılabilir.

Filmde müzik etkin bir anlatım biçimi olarak kullanılmış, hemen hemen her sahnede anlatım müzikle desteklenmiştir. Ashitaka sırtındaki yaralıyı Demir Kasabası’na doğru götürürken, ormanların içinden geçmek durumundadır. Ormanlarda yaşayan ve Orman Ruhü’nün hizmetindeki orman ruhu perileri karşısına çıkmıştır. Sayıları binleri bulan orman perilerini ve ormandaki mistik ve ilahi havayı anlatmak için, müzik kullanılmıştır. Özellikle savaş sahnelerinde, atmosferi doğru betimleyebilmek adına bir anlatım dili olarak müziğe başvurulmuştur. Ashitaka’nın yaban domuzu Nago ile mücadelesinde, Kurt klanlarının, öküzleriyle kasabalarına gıda taşıyan Demir Kasabası erkeklerine saldırması sırasında, Demir Kasabası’na gelen San ve beraberindeki kurtlar ile kasabadakiler arasındaki savaşta, Leydi Eboushi ile San’in düellosunda, insanlar ile hayvanların savaşı sırasında ve daha pek çok savaş sahnesinde gerilimli bir müzik kullanılmıştır.

Orman Ruhü’nün göğe yükselerek dönüşüm geçirmeye başladığı anlar, mistik bir müzikle aktarılmıştır. Gece Daidarabotchi’ye dönüşen Orman Ruhü’nün kafası bedeninden ayrıldıktan sonraki öfkesi, etraftaki dağları, köyleri koyu kahverengi öldürücü bir çamurla sarması, Demir Kasabası’ndaki kadınların çaresizliklerinden doğan gerilim, görsel anlatımın yanında müzikle de betimlenmektedir.

MÜZİK	VAR	YOK
Destekleyici	X	
Yinelemeli	X	
Müzikli Film	X	

Tablo 2. İşitsel nitelikli göstergeler: Müzik

PRENSES MONONOKE’NİN İŞİTSEL VE GÖRSEL NİTELİKLİ
GÖSTERGELERE GÖRE FİLMSEL ÇÖZÜMLEMESİ
Bahadır UÇAN

Dipses

Dipsesler, işitsel süreç içerisinde yer alan tüm doğa sesleri ve gürültülerdir. İçeriksel ve anlatımsal olmak üzere iki ana işlevi vardır; Bir ses kaynağının kendi sesinin yayılması ve anlatımını işitsel açıdan destekleyen içeriksel dipsesler ve görüntüye görünenden daha fazla bilgi ekleyen tanımlayıcı ve yorumlayıcı özellikte anlatımsal dipsesler.

Dipsesler, uzamı ve zamanı belirtme, izleyicinin dikkatini belirli bir noktaya çekme, devinimi vurgulama, konuşma ve görüntüyü destekleyerek canlandırma filmdeki olayın anlatımına ve aktarımına yardımcı olma gibi görevler üstlenir.

Çevresel sesler, bir olayın geçtiği yeri belirleyen sesler (bir caddedeki trafik sesi); simgesel sesler, simgesel olarak bir olayı ya da nesneyi açıklayan sesler (horozun öterek günün doğuşunu haber vermesi); birleştirici sesler, geçişlerde kullanılan dipsesler gibi olaylar ve sahneler arasındaki bağı kuran sesler; sıralayıcı seslerse, acıklı ya da gülünç etkiler oluşturmak için seslerin birbiri ardına eklenmesiyle oluşan seslerdir (Hünerli, 2000 : 76-77).

Filmde, dipseslerden faydalanılmıştır. Ashitaka’nın geyiğin sırtında koşuştururken çıkan toynak sesleri, Ashitaka’nın köyünde ve ormanda doğayı betimlemek için kullanılan sesler, Demir Kasabası’ndakilerin tüfeklerini ateşlerken çıkan mermi ve top sesleri, Demir Ocağı’ndaki çalışma ortamını betimler nitelikteki sesler, Leydi Eboushi ve San’in düellosundaki kılıç sesleri, kurtların Tatarabalılara saldırırken duyulan sesler, savaş sırasında yaban domuz sürülerinin çıkardıkları sesler filmdeki dipseslere örneklerdir.

DİPSESLER	VAR	YOK
İçeriksel	X	
Anlatımsal	X	
Çevresel	X	
Simgesel	X	
Birleştirici		X
Sıralayıcı		X

Tablo 3. İşitsel nitelikli göstergeler: Dipses

PRENSES MONONOKE’NİN İŞİTSEL VE GÖRSEL NİTELİKLİ
GÖSTERGELERE GÖRE FİLMSEL ÇÖZÜMLEMESİ
Bahadır UÇAN
GÖRSEL NİTELİKLİ GÖSTERGELER

Işık

Işık ya da aydınlatma, bir görüntü içinde yer alan nesne ve kişilerin görülebilmesi ve görüntüye alınabilmesi için kullanılan bir araçtır. Işık canlandırma filmlerinde iki türlü ele alınabilir: Doğal ışık ve dramatik ışık (Gökçe, 1997 : 144).

Doğal ışık, fizik kuralları gereği bir nesnenin görünebilmesi ve filme alınabilmesi için zorunlu bir araçtır. Işık, sinemanın gerçekleşmesi için gereklidir. Canlandırmada kullanılan çizimlerin de filme alınabilmesi için çizim masası çevresine, üzerine ve altına konulan ışık kaynaklarıyla aydınlatılması zorunludur. Dramatik ışık ise atmosferin etki gücünü arttırmak için kullanılır (Laybourne, 1998 : 210-214).

Filmde, ilk sahnelerde gecenin karanlığının üzerine çöktüğü bir orman görmekteyiz. Bu karanlığın içinde hareket eden bir canlı olduğu kanısına varılmaktadır. Işık, geceyi betimlemek için kullanılmıştır. Sonraki sahnelerde, güneşin parladığı ve aydınlattığı geçitleri görmekteyiz. Geçitlerin gölgesi, toprak yola düşmektedir ve etrafa aydınlık hakimdir. Köyün ilk ışıklarla oluşan aydınlık görüntüsü ve doğa anlatılmaktadır. Ağaçlarda, çevredeki kayalarda tonsal geçişleri ve oluşan gölgeleri görmekteyiz. Filmde, gece ve gündüz, aydınlık ve karanlık, ışık etkileriyle betimlenmiştir. Savaş sahneleri daha karanlık ve loş ortamlarda sahnelenirken, ışık etkisiyle ortamdaki hüznün de yansıtılmaya çalışılmıştır.

Dramatik ışık kullanımına örnek olarak gösterilebilecek bir sahne de, Orman Ruhü’nün gece Daidarabotchi’ye dönüşümü sırasında, Orman Ruhü’nu saran mavi, ilahi ışıktır. Onun değişimi sırasındaki spiritüel hava, ışığın etkisiyle sağlanmıştır. Tanrıların yaşadığı söylenen ormanda da benzer ışık etkileri görmek mümkündür. Ashitaka’ya ara sıra bir sis bulutu içinde, imgesel bir şekilde görülen Geyiklerin Tanrısı üzerinde de benzer dramatik ışık etkileri görmek mümkündür.

IŞIK	VAR	YOK
Doğal Işık	X	
Dramatik	X	
Sert Işık		X
Yumuşak Işık	X	

Tablo 4. Görsel Nitelikli Göstergeler: Işık

PRENSES MONONOKE’NİN İŞİTSEL VE GÖRSEL NİTELİKLİ GÖSTERGELERE GÖRE FİLMSEL ÇÖZÜMLEMESİ

Bahadır UÇAN

RENK

İnsanların görme duyusunun temel noktalarından biri olan renk, kişilerin, sanatçıların, kendilerini anlatmak için ilk zamanlardan itibaren kullandıkları bir araç olagelmıştır. Görsel sanatların temelinde çizgiyle sınırlanan yüzey renkle zenginleştirilmiştir. Renk, aslında ışıktır. Nesnelerin üzerlerine düşen ışığın bir bölümü nesne tarafından emilir ve emilemeyen bölümü de yansıyarak rengi oluşturur. Örnek olarak, limon üzerine düşen ışık içinden sarı dışındakileri emer ve sarı ışığı yansıtır. Bunun için de limon sarı görünür. Rengi daha iyi anlayabilmek için renk ile ilgili temel konulara bakmak gerekir. Bu konular, rengin algılanması, renklerin karışımı ve renklerin değişkenliğidir.

Gözdeki retinaya düşen renklerin beyin tarafından algılanması fiziksel algılamadır. Bunun yanında rengin üç temel niteliği vardır. Bunlar temel renk, saturasyon ve parlaklıktır. Temel renk rengin kendisidir. Kırmızı, mavi, yeşil ve sarı renkler temel renklerdir. Saturasyon, renklerin saflık derecesiyle ilgili olup, renklerin içerisindeki beyaz oranıyla ilgilidir ve koyu kırmızı ya da soluk mavi gibi renklerin yoğunluğunu anlatır. Parlaklık ise renklerin ışık yansıtma oranıdır. Renkler ayrı, parlaklıkları aynı olabilir.

Özellikle, izlenimci resim akımından Noktacıları (Pointilistler) düşünülecek olursa, sanatçılar renkleri farklı bir şekilde kullanmışlar ve renklere öznel anlamlar yüklemişlerdir. Noktacıların resimleri ana renkleri içeren küçük noktacıklardan oluşmuştur. Bu da izleyenin algısının, görüntünün bütünleşmesinin, yüzeyin üzerinde değil de retina tabakasının üzerinde gerçekleşmesini sağlar. Bu durumda öznel renk karışımı gerçekleşir.

Kaynağı bilinmemekle birlikte renklerin sıcak ve soğuk olarak algılanması söz konusudur. Kırmızılar, turuncular ve kırmızımsı sarılar sıcak; maviler, yeşiller ve yeşilimsi sarılarsa, soğuk renkler olarak algılanmaktadır. Becer’e göre “Sıcak renklerin uyarıcı, soğuk renklerin ise gevşetici ve dinlendirici olması, genellenebilen duygulara iyi bir örnek oluşturur.” (Becer, 1997 : 57).

Canlandırma filmi, canlandırmacının düş gücüyle oluşturduğu çizimler ve bu çizimleri verdiği renklerle oluşur. Dolayısıyla renklerin estetik olarak ve anlam yüklenerek kullanıldığı en önemli sanat dallarından biridir. Renkler evrensel ya da yerel semboller olarak çok eskiden beri kullanılmaktadır. Canlandırma filmlerinde de kullanılan bu semboller kimi zaman da sanatçıların farklı bakış açılarıyla yeniden anlamlandırılabilir. Tan Oral “Renk, karikatürde vazgeçilmez bir unsurdur. Karikatür, renksiz basıldığında anlamını yitiriyorsa o renkli, yitirmiyorsa boyalı karikatürdür.” sözleriyle rengin simgesel kullanımının önemini belirtmektedir (Çeviker, 1998 : 206).

Renklerin taşıdıkları simgesel anlamlar ve filmde kullanılan başlıca renkler aşağıdadır:

PRENSES MONONOKE’NİN İŞİTSEL VE GÖRSEL NİTELİKLİ GÖSTERGELERE GÖRE FİLMSEL ÇÖZÜMLEMESİ

Bahadır UÇAN

Kırmızı: Belirti, işaret, tehlike, yasak, aşk, erotizm, tutku, dinamizm, yaratıcılık, yakınlık, mutluluk çocukluk, neşe, lüks, şenlik ve törenlerin rengi olan kırmızı kanın da rengi olduğundan, savaş ve tabu anlamları da taşır. Savaş ya da afetler sonucu yardım sunan Kızılay, Kızılhaç bunun örneğidir (Hünerli, 2000 : 98). İtfaiye araçlarında kullanıldığı gibi ateş anlamı da olan kırmızı, ayrıca maddecilik rengidir.

Filmde Leydi Eboushi’nin kırmızı başlığı dikkat çekmektedir. Ondaki açgözlülük ve hükmetme duygusu kırmızı ile betimlenmiştir. Savaşırken kullandığı kırmızı başlığının yanı sıra, koyu mavi şalının içinde de kırmızının hakim olduğu bir elbise vardır. Jiko-bu ve adamlarının da beyaz samuray kıyafetleri üzerine giydikleri kırmızı bir pelerinimsi giysileri ve yine kırmızı başlıkları vardır. Onlardaki Orman Ruhunu vurma ve başını imparatora teslim edip, takdir edilme arzusu kırmızı ile temsil edilmiş olabilir.

Toki, Leydi Eboushi’nin en güvendiği kadın demir işçilerindedir, işçilerin şefi konumundadır ve kırmızı elbisesi, başına bağladığı beyaz başörtüsüyle görülmektedir. Toki’nin kızgın yapısı ve mücadeleci, savaşçı ruhu kırmızı elbisesiyle temsil edilmiştir. Yaban domuzlarının tanrısı Okkoto’yu saran yaratılmış canlılar yine kırmızı olarak betimlenmiş ve insanın içindeki nefret, şeytani duygular kırmızı ile anlatılmıştır.

Beyaz: Saflık, temizlik, bekaret, masumiyet, suçsuzluğu simgeler. Beyaz aynı zamanda barış ve yakınlık, tarafsızlık, bilgelik, yaşlılık, soyluluk ve monarşi anlamını da taşır. Bunun yanında renksizlik ve ölümün rengi de beyazdır.

Beyaz, filmde San’in yani Prenses Mononoke’nin betimlenmesinde kullanılmıştır. Ondaki saflık, ormanın korunacağına dair inanç ve savaşa karşı çıkıp barışı savunan tavrı, beyaz ile temsil edilmiştir. San, yaban domuzlarını ve maymun klanlarını savaşı durdurmaya, insanlarla birlikte yaşamının yollarını bulmaya ikna etmeye çalışmaktadır. Benzer şekilde, Türk destanlarında da rehber ve yol gösterici olan kurtlar, beyaz olarak renklendirilmiştir.

Kurtlar, kendi ırkından olmadığı halde bir yavru insanı besleyecek, ona bakacak şefkate sahiptirler. Filmde de, San kurt anası tarafından büyütülmüştür. Orman ruhunun perileri de şeffaf ve beyaz renktedir, doğaya hizmet etmekte ve barışı simgelemektedirler. Filmin son sahnesinde savaş bitmiş ve beyaz bir orman ruhu perisi görülmüştür.

Siyah: Beyazın taşıdığı anlamların tersi matem, mutsuzluklar, karanlıklar, şeytanın rengi olan siyah, aynı zamanda yanılığın, suçun, günahın da rengidir. Ölüm, nefret, anarşi, baskı, ceza, tutukevi, yalnızlık ve korkunun da rengidir. Kara mizah bunun bir örneğidir. Muhafazakarlık, ciddiyet, otorite anlamlarını da taşıyan siyah aynı zamanda şıklık ve çağcılığın simgesidir. Geyiklerin Tanrısı ya da Orman Ruhunun Daidarabotchi’ye dönüşümü sırasında Leydi Eboushi’nin askerleri, onun kafasına ateş

PRENSES MONONOKE’NİN İŞİTSEL VE GÖRSEL NİTELİKLİ GÖSTERGELERE GÖRE FİLMSEL ÇÖZÜMLEMESİ

Bahadır UÇAN

ederek, kafasını koparmışlardır. Bunun üzerine Daidarabotchi önüne geleni yıkmaya başlamıştır.

Doğa, insanların vahşice, açgözlü tutumlarına karşı intikam almaktadır. Orman ruhu perileri birer birer kaybolmuşlar, dağları Daidarabotchi’nin siyah öldürücü çamurları sarmıştır. Doğa ölmekte ve yerini kaybolan bitki örtüsü, bozkırlar almaktadır. İnsanların işledikleri suç ve açgözlülük siyah ile temsil edilmiştir. Benzer şekilde, yaban domuzu Nago’nun içinden de siyah yaratıklar çıkmaktadır. Ashitaka onu öldürürken, kolu yaralanmış ve siyah-koyu kahverengi bir yara iziyle kaplanmıştır. O iz, insanların doğaya olan zulümlerinin bir karşılığıdır.

Mavi: Maddeden arındırır, düşseli, gerçek olmayan alanı çağrıştırır. Sonsuzluğu ve öteki dünyayı anlatır. Mavinin rahatlatıcı ve dinlendirici özelliği vardır. Güzellik, incelik ve sorumluluk gibi olumlu özelliklerinin olan mavi soğuk bir renktir.

Filmde mavi, gökyüzünü, geceyi, aydınlık sabahı betimlemekte kullanılan bir renktir. Nehir kenarındaki sahneler, ormanın gece görünümü maviyle betimlenmiş ve mavi filmdeki en çok kullanılan renklere biri olmuştur. Geyikler Tanrısı’nın Daidarabotchi’ye dönüşümü de mavi bir ışıkla sağlanmaktadır. Ashitaka’nın kıyafetine de mavi renginin hakim olduğunu söyleyebiliriz. Bu, Ashitaka’nın kendi köyünü ve ötesinde insanlığa ve doğaya olan sorumlu yaklaşımını da göstermektedir.

Kahverengi: Toprak rengi de olan kahverengi sağlık, dayanıklılık, ve sonbaharı simgeler. Doğayı betimlerken, filmde kahverengi sıkça kullanılmıştır. Ağaçlar, toprak, geyikler, insanların kullandığı bazı gereçler, yaban domuzları kahverengi ve tonlarında renklendirilmiştir.

Gri: Sıkıntı, hüznün ve tekdüzelik çağrıştıran grinin yan anlamı çağdaşıktır. Filmde kayalar, kılıçlar, mermiler gri tonlarındadır. Bunun yanı sıra maymun klanı ve San’i büyüten kurt ana gri olarak renklendirilmiştir.

Yeşil: Bitkilerin rengi olduğu için, yeni yaşamı, etkinliği, güneşi, ciddiyeti ve düşünceyi simgelemekte olan yeşil, özgürlük, uyum, eşitlik, paylaşım, yardımseverliğin de rengidir. Ayrıca aşırı tedbirlilik, kuşku, cimrilik, kayıtsızlık hatta güvensizlik, kıskançlık, bencillik, önyargı ve ihaneti de simgeler (Hünerli, 2000 : 99).

Filmde yeşil maviyle birlikte en yaygın kullanılan iki renkten biridir. Doğa yeşille betimlenmiştir, yeşil yaşamı, yeniden doğuşu ve güzellikleri simgelemektedir. Geyikler Tanrısı’na başı teslim edildikten sonra, bütün siyah öldürücü çamurlar ve etrafı saran bozkır, yerini yeniden yeşile bırakmıştır. Yeşille birlikte yaşam normale dönmüş, insanlara ve hayvanlara yeniden huzur gelmiştir.

PRENSES MONONOKE’NİN İŞİTSEL VE GÖRSEL NİTELİKLİ
GÖSTERGELERE GÖRE FİLMSEL ÇÖZÜMLEMESİ
Bahadır UÇAN

SONUÇLAR

Prenses Mononoke, 21.yy’ın en önemli sorunlarından biri olan çevre sorununa değinmektedir. Filmde sıkça “İnsanlar, hayvanlarla birlikte yaşayabilir.” vurgusu yapılmakta ve insanın bencilce, kendi çıkarları için önü alınamaz bir şekilde doğayı tahrip etmesi eleştirilmektedir.

Demir Kasabası’nın insanları, kendi kaynaklarını tükettikten sonra ormanları yıkarak dağlardaki madenleri işlemeye başlamışlardır ve ormanları korumakla yükümlü devasa hayvanları karşılığında almışlardır. İnsanoğlunun doyurulamaz “daha fazlasını isteme” tutumu bugünün de önemli sorunlarından biridir. Azla yetinemeyen ve sürekli olarak tüketime ve tüketmeye yöneltilen sistem vurgulanmaktadır. Filmde insanlar ile doğadaki tüm canlıların bir arada yaşadığı bir dünya düşünmektedir. Ancak bu şekilde doğayla barışık ve kişisel arzularının etkisinden arınmış bir insan toplumuna ulaşabileceği düşünülmektedir.

Filmde bir diğer vurgu ise kadınlar üzerinedir. Miyazaki, filminde vahşi kapitalizmin ve sürekli tüketen toplumların bir eleştirisini yaptığı gibi, erkek egemen toplumlara da bazı göndermelerde bulunmuştur. Leydi Eboushi ve Prenses Mononoke gibi kadın liderlerden ve yönettiği klan ya da topluluklardan bahsedilir. Ashitaka erkek lider ve önemli bir karakter olmasına rağmen, özellikle Demir Kasabası’nda kadınların üstünlüğü göze çarpmaktadır. Kadınlar, demir ocaklarında çalışmakla ve gerektiğinde kasabayı savunmakla görevlidirler. Bunun yanında, Leydi Eboushi’nin yanında yer alan erkek baş muhafız bile kadın işçilerin gözünde fazla itibar görmemektedir.

Filmde Japon kültürüne dair izlere de rastlanmaktadır. “Mononoke” Japonca’da ruh ya da canavar anlamlarına gelmektedir. Film, Japonya’nın Muromachi dönemine aittir ve 1337’den 1537’ye kadar olan bir dönemi kapsamaktadır. Filmdeki köyler, çadırlar, Demir Kasabası’daki yapılar Uzak Doğu mimarisiyle uyum sağlamaktadır. Ashitaka’nın köyündeki bilge kadın, Doğu felsefesinin bir temsilcisi olarak kabul edilebilir. Filmde orman ruhu perileri, Daidarabotchi, nefret tanrısı Nago gibi Japon destanlarında da benzer şekillerde kendine yer bulmuş karakterler yer almaktadır.

KAYNAKÇA

- Becer, Emre, İletişim ve Grafik Tasarım, Ankara: Dost Kitabevi, 1997.
Çeviker, Turgut, Karikatür Üzerine Yazılar, İstanbul: İris Yayıncılık, 1998.
Gökçe, Gürol, Televizyon Program Yapımcılığı ve Yönetmenliği, İstanbul: Der Yayınları, 1997.

PRENSES MONONOKE’NİN İŞİTSEL VE GÖRSEL NİTELİKLİ
GÖSTERGELERE GÖRE FİLMSEL ÇÖZÜMLEMESİ

Bahadır UÇAN

Hünerli, Selçuk, “Türk Canlandırma Sinemasında Türk Yazını Uyarlamaları: Gösterge Çözümlemesi Modeli”, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2000.

Kılıç, Levent, Görüntü Estetiđi, İstanbul: İnkılap Kitabevi, 2003.

Laybourne, Kit, The Animation Book : A Complete Guide to Animated Filmmaking- From Flip-Books to Sound Cartoons to 3-D Animation, New York: Three Rivers Press, 1998.

Özön, Nijat, 100 Soruda Sinema Sanatı, İstanbul: Gerçek Yayınevi, 1980.

İnternet Kaynakları

“Mononoke-hime(1997)”, erişim tarihi 30.03.2013,

http://www.imdb.com/title/tt0119698/?ref =sr_1